

Erfgoedmagazine 2021

Ontdek en beleef het erfgoed op Goeree-Overflakkee

Dit is een
product van

erfgoedlijn
GOEREE-OVERFLAKKEE

Inclusief

Erfgoedmagazine
junior

Blader, lees, kijk, laat je inspireren...

Zonder water is Goeree-Overflakkee ondenkbaar. Het eiland is stukje bij beetje veroverd op het water. En ook daarna is water altijd een belangrijke rol blijven spelen.

Als vriend, maar ook als vijand. Veel van die geschiedenis is nog zichtbaar, of weer zichtbaar gemaakt. In het landschap, in de dorpen, in de musea, in de verhalen. Er is dan ook veel te verkennen, te ontdekken en te beleven. Het Erfgoedmagazine 2021 staat vol

treffende voorbeelden. Blader, lees, kijk, laat je inspireren... en bezoek het unieke erfgoed.

Erfgoedlijn

Bij alle projecten, restauraties en andere initiatieven die in dit magazine staan, is de erfgoedlijn Goeree-Overflakkee direct betrokken. De erfgoedlijn, een initiatief van de provincie Zuid-Holland, is erop gericht het erfgoed te behouden en beleefbaar te maken. De provincie doet dat samen met partijen die willen meewerken en meedenken, bijvoorbeeld de gemeente, dorpsraden, ondernemers, Eilandmarketing Goeree-Overflakkee, musea, Stichting Podium Goeree-Overflakkee, Waterschap Hollandse Delta, Kunstgebouw en Erfgoedhuis Zuid-Holland.

De provincie Zuid-Holland ondersteunt de erfgoedprojecten onder meer met subsidie. Ook andere partijen, zoals de gemeente, Waterschap Hollandse Delta en het Prins Bernhard Cultuurfonds, dragen financieel bij of zetten zich vrijwillig in om projecten te realiseren. Zonder de inzet van vrijwilligers zouden tal van projecten niet tot stand komen.

Meer weten?

Kijk dan op www.geschiedenisvanzuidholland.nl, www.goeree-overflakkee.nl/streekarchief en www.visitgo.nl.

De 'onthulling' op 16 juni.

Haven Dirksland

Toen de tram nog over de brug reed

"Mooi, passend", vindt Henk Zwanenburg, secretaris van de dorpsraad Dirksland, het kunstwerk M67 bij de trambrug over de Dirkslandse haven. "Het heeft de uitstraling zoals bedoeld: een herinnering aan de tijd dat de tram over de trambrug reed", zegt voorzitter Jan Leenders.

Publieksevenement op Fort Prins Frederik

Fort Prins Frederik in Ooltgensplaat is op zaterdag 11 september 2021 (Open Monumentendag) het prachtige decor voor het publieksevenement van de erfgoedlijn Goeree-Overflakkee. Tenminste, als de coronaregels het toelaten. De voorbereidingen zijn in volle gang.

Toneel, dans, muziek? Spelletjes, spannende opdrachten? Eten, drinken? Hoe het programma van het publieksevenement er precies uit komt te zien, houden we nog even geheim. Duidelijk is wel dat alles draait om het ontdekken en beleven van erfgoed. Houd de

media in de gaten! Een groepje havo 3-leerlingen van de CSG Prins Maurits is druk bezig met het programma en het promoten van het event, vooral voor de kinderen tot 12 jaar en jongeren van 12 tot 18 jaar.

Het publieksevenement vond in 2019 plaats op de Menheerse werf.

M67 – de naam verwijst naar het type voertuig van de Rotterdamsche Tramweg Maatschappij (RTM) – is een kunstwerk van Jaap Reedijk. Hij maakte het samen met de gebroeders De Roon, die in Dirksland een constructiebedrijf annex smederij runnen. In het voertuig is informatie over de RTM te vinden. Ook is er een bankje om even op plaats te nemen. Als het donker is, is M67 verlicht. De bewoners van Dirksland hebben een belangrijke rol gespeeld in de aanloop naar de realisering van het kunstwerk. "Vanaf het begin", zegt Jan Leenders. "Tijdens een bewonersavond over het opknappen van de haven kwam het als idee naar voren. Later konden de bewoners kiezen uit drie ontwerpen van kunstenaars. Een kleine tweehonderd mensen hebben hun voorkeur uitgesproken. Verreweg de meeste stemmen waren voor het kunstwerk dat er nu staat. Het hele proces was een wisselwerking tussen de dorpsraad en de bewoners. Daarbij fungeerde de

dorpsraad als aanjager. Ook faciliteerden we het proces." De feestelijke onthulling van M67 heeft door corona even op zich laten wachten, maar op 16 juni heeft Daan Markwat, wethouder en voorzitter van de Erfgoedtafel Goeree-Overflakkee, de officiële handeling verricht.

Peekaaien

De realisering van M67 is een onderdeel van het opknappen en beleefbaar maken van het havenkanaal van Dirksland. In dezelfde fase is ook de trambrug gerestaureerd. Het aanpakken van de peekaaien – de kades die ooit vol lagen met af te voeren suikerbieten (peeën) en nu dienen als parkeerplaats – staat nog op het programma.

Aan de westkant van de haven komt gras, terwijl de oostkant een recreatieve functie krijgt. Denk aan een picknicktafel, een speeltoestel en nieuwe bestrating.

Doordat de uitvoering kan starten moet er elders alternatieve parkeerruimte zijn.

Op het wensenlijstje staat het terugbrengen van het jaagpad langs de westzijde van het havenkanaal. Eerder is al een ontmoetingsplek aan de haven in gebruik genomen. Mét fietsenstalling. "Het is een aantrekkelijke plek geworden. Vooral de jeugd is er vaak te vinden", aldus Leenders en Zwanenburg.

"Bovendien is aan de kop van de haven een nieuw informatiebord gekomen. Op een betere plek."

Een oude wens van de dorpsraad is het verwijderen van de leilinden en de vangrails langs de haven.

Mark Grootendorst (RTM-museum) tijdens de 'onthulling' op 16 juni: "De tram verdwijnt niet uit het collectieve geheugen. De tram leeft voort."

Geschenkwoningen

Bijna een heel leven in 'het houten huus van de Ramp'

Rien van Kempen is in oktober 1954 in een Zweedse woning geboren. Aan de Julianastraat in Oude-Tonge. Aan diezelfde straat, een paar huizen verderop woont hij nog steeds, samen met zijn vrouw Lenie. In een van de weinige originele Zweedse woningen die er nog zijn in Oude-Tonge.

"Mijn vader en moeder woonden in een huisje aan de Stationsweg. Na de Ramp was daar alleen de sleutel nog van over. Het was hier heel erg in 1953. Er stond een hele rij huisjes aan de Julianastraat en die was in één keer weg. Het dak opgelicht en de muren ingestort... Meer dan tachtig mensen zijn hier verdrongen,

en aan de Stationsweg nog eens veertig... Je hebt er geen voorstelling van", vertelt Rien.

Een douche

Zijn ouders waren vanzelfsprekend erg blij met de Zweedse geschenkwoning,

die ze in de zomer van 1954 konden betrekken. "Het huis was ruim en had drie slaapkamers. Er was dubbel glas en een roestvrijstalen aanrecht. En niet te vergeten een douche. Doorheen moesten we altijd in de teil... Wist je trouwens dat er grote kelders onder die huizen zitten? Bij mijn ouders stonden er vroeger wel meer dan honderd weckflessen."

Riens vader kocht het huis voor 1200 gulden. Het huis waarin Rien en Lenie wonen kostte 300 gulden meer omdat het groter was, vier slaapkamers telde en een ruimere tuin had. Nu staan alleen de Zweedse woningen die destijds naar kopers gingen nog te pronken aan de Julianastraat. De rest – huurwoningen van de woningbouwvereniging – is gesloopt en vervangen door nieuwbouw.

Rien en Lenie van Kempen.

Er is in bijna zeventig jaar tijd wel wat verbouwd aan het huis van Rien en Lenie. Zo is er achter het huis een kleine aanbouw gekomen. Verder is de schoorsteen verwijderd toen er centrale verwarming kwam. De tuindeuren zijn er ook niet meer. En op de bovenverdieping heeft Rien een fraaie badkamer gerealiseerd.

Toch ziet het huis er nog origineel uit, zeker aan de buitenkant. "Anderen hebben platen op de gevels gezet, maar wij hebben nog de plankjes van toen. Geschilderd in de originele kleur: papyruswit."

Met een verhaal

"Als iemand vraagt waar we wonen, dan zeggen we: in het houten huus van de Ramp", zegt Lenie. "Het blijft iets bijzonders, dit huis. Het heeft karakter en sfeer, het is erfgoed met een verhaal. Iets nostalgisch."

Zeker voor Rien. Hij woont al bijna zijn hele leven in een Zweedse woning aan de Julianastraat.

Tijdreis langs de geschenkwoningen

Na de Watersnoodramp van 1953 ontvingen de inwoners van het zwaar getroffen Goeree-Overflakkee ruim honderd woningen als geschenk van landen die zich het lot van de dakloze bewoners aantrokken.

Zo gaven Noorwegen, Zweden, Oostenrijk en Finland woningen aan de dakloze bewoners, die daar natuurlijk heel blij mee waren. In de loop der jaren zijn de nodige geschenkwoningen gesloopt of onherkenbaar veranderd. Toch zijn er nog bijna zestig over. Je kunt ze bekijken als je met de routekaart geschenkwoningen op de fiets stapt.

De kaart, die eerder dit jaar verscheen, telt drie routes: West, Midden en Oost. Ze leiden langs de geschenkwoningen in Goedereede, Stellendam, Herkingen, Middelharnis, Nieuwe-Tonge, Oude-Tonge, Zuidzijde en Langstraat.

Maar naast dit beeldbepalende erfgoed krijg je nog meer te zien: objecten en locaties die herinneren aan de Watersnoodramp. Met de routekaart – die ook veel informatie, (historische) foto's en tips bevat – maak je dus een reis door de tijd.

De routekaart geschenkwoningen is verkrijgbaar bij het VVV Inspiratiepunt Goeree-Overflakkee in Ouddorp, het gemeentehuis in Middelharnis, musea, bibliotheken en het weeghuisje in Ooltgensplaat. De kaart kost 1,50 euro. Op de achterzijde van dit magazine staat een waardebon, die recht geeft op een gratis exemplaar.

van de vorige eeuw. Behalve de brug waren ook de kademuren in slechte conditie. Momenteel is de reconstructie in uitvoering. Onder andere door hergebruik van de basaltstenen en het herstellen van de landhoofden in oorspronkelijke stijl komt het historische beeld weer terug. De werkzaamheden zijn in mei gestart en duren negen maanden.

Herstel historisch beeld toegang havenkanaal van Sommelsdijk

Na meer dan 120 jaar is de Wilhelminabrug weg. Gelukkig is het maar tijdelijk. Er komt een betere Wilhelminabrug voor terug: een exemplaar dat weer open en dicht kan om bootjes door te laten en bovendien een replica is van de brug van honderd jaar geleden.

De Wilhelminabrug is geopend in het jaar dat Wilhelmina koningin werd: 1898. De brug over het havenkanaal van Sommelsdijk, vlak bij de aansluiting op het havenkanaal van Middelharnis, ging er door het steeds zwaardere verkeer niet op vooruit. In 2019 was het zelfs nodig de brug geheel af te

sluiten voor het verkeer. Door fietsers en wandelaars kwam er een noodbruggetje. Aanvankelijk was het de bedoeling om de beschadigde Wilhelminabrug te restaureren. Maar de brug was te ver heen. Nu komt er een nieuwe oeververbinding met het uiterlijk van een oudere variant, uit de jaren twintig

Historische beleving haven Middelharnis in de lift

Sinds de ingrijpende facelift is de historische beleving van de havenkom van Middelharnis enorm toegenomen.

De kademuren, het wegdek rond de havenkom en de bomen op de kades zijn flink onder handen genomen. En

langs de haven zijn nieuwe steigers gerealiseerd. Door bootjes, maar ook om lekker dicht bij het water wat te drinken.

De doorgangen naar de drie spuien vanuit de havenkom zijn opnieuw zichtbaar gemaakt, evenals de doorgang richting het poldergemaal onder aan de Oostdijk. Markeringen in het wegdek geven bovendien aan waar de spuisluizen vroeger te vinden waren. Op een paneel vind je informatie over de historie van de havenkom.

Verblijfsplek

Er staat nog meer op stapel bij de toegang van het havenkanaal van Sommelsdijk: het realiseren van een mooi ingerichte verblijfsplek die verwijst naar de historie. Denk aan een kunstwerk, een informatiebord en het terugbrengen van het jaagpad. Dit project, een burgerinitiatief, komt uit de koker van een aantal eilandelijke stichtingen die zich met erfgoed bezighouden.

Panoramadek op de MD10: het nieuwe pop-up terras van Solaes

Een terrasje pikken langs de haven, dat krijgt in de zomermaanden een nieuwe dimensie. Bierbrouwerij Solaes en de Menheerse werf maken het namelijk mogelijk om een biertje of wat anders te drinken op het dek van de MD10, hoog boven de haven...

De MD10 is een tastbare herinnering aan het visserijverleden van Middelharnis. De beugsloep wacht op de Menheerse werf op een restauratiebeurt. In de tussentijd kan iedereen het schip bekijken en via een trap opstijgen naar het dek. Daar heb je niet alleen een prachtig uitzicht over de haven en het havenkanaal, maar er is ook een interessante tentoonstelling te zien. Behalve over de beugvisserij kom je

van alles te weten over de navigatie, de visgronden, de vis (vooral kabeljauw, schelvis, koolvis en heilbot), het leven aan boord en de MD10 zelf. Daarnaast is het nu een uitgelezen plek om wat te drinken. Om op het dek zoveel mogelijk ruimte te creëren voor terrasbezoekers, staat de bar beneden, onder het schip. De bestellingen gaan – geheel in stijl – via een hijsinstallatie met een beugbak naar boven. Door Solaes is het panoramadek een unieke plek om tapbier en andere dranken te serveren. Dorig jaar popte de Flakkeese bierbrouwer op met een terras in de tuin achter het Diekhuus. Dat was een groot succes.

Premium plek

De Menheerse werf hoopt met het Solaes-terras op het dek van de MD10 nog meer publiek te trekken en de zichtbaarheid van het maritieme erfgoed en de visserijhistorie te vergroten. "Je zou het door de tentoonstelling een educatief terras kunnen noemen", zegt Coerd de Heer van de Menheerse werf. "Het is echt een premium plek. Je voelt de geschiedenis aan boord, ook

door het plaatsen van een mast van een oude klipper in het mastgat van de MD10 en het ophangen van een klassieke seinulaggenlijn. We willen deze historische plek door zoveel mogelijk mensen laten beleven." Er zijn ideeën voor muzikale optredens en bijvoorbeeld een pubquiz over de visserijgeschiedenis. Ook staan er al twee trouwerijen aan dek in de agenda. Het terras is gedurende de zomermaanden geopend op vrijdag en zaterdag vanaf 14.00 uur. Op andere dagen kunnen bijvoorbeeld bedrijven of gezelschappen het MD10-terras reserveren.

De tentoonstelling bezoeken is mogelijk van dinsdag tot en met zaterdag na 9.00 uur. De toegang is gratis.

Meer informatie:

www.menheerewerf.nl. Daar tref je ook de dienstregeling aan van de gratis vaartochtjes door het havenkanaal die met het RTM-pontje Anna Jacoba zijn te maken.

Zo is leren over erfgoed speels en spannend

Verschillende erfgoedinstellingen, leerkrachten, een videomaker en schrijvers werkten afgelopen jaar aan vier erfgoedlesprojecten voor het basisonderwijs op Goeree-Overflakkee. Leerlingen van groep 3 tot en met groep 8 maken via deze lesprojecten op speelse en spannende manier kennis met een aantal bijzondere erfgoedlocaties op het eiland: Fort Prins Frederik bij Ooltgensplaat, sporen van de visserij, de unieke havenkanalen en bunkerroute De Punt bij Ouddorp.

"De lesprogramma's kennen een drie-lessen-structuur", vertelt Karen de Moor, die vanuit Kunstgebouw de erfgoedprojecten heeft ontwikkeld. "Met de eerste les bereidt de leerkracht een bezoek aan een erfgoedlocatie voor, de tweede les bestaat uit een bezoek aan een erfgoedlocatie of een gastles in de klas en de derde les betreft de verwerking van les twee. De programma's bieden een speelse, spannende manier om met cultureel erfgoed in de klas aan de slag te gaan, door animatievideo's, spellen, onderzoek, creatieve verwerking en meer."

De nieuwe lesprogramma's zijn een

toevoeging vanuit Cultuureducatie Met Kwaliteit (CMK). Dat is een landelijk programma om het cultuuronderwijs te borgen op de basisscholen. De gemeente Goeree-Overflakkee heeft dit programma omarmd.

In het DNA

Hugo Derweij is de regionale projectcoördinator van CMK: "Op vraag van de basisscholen wilden we een programma voor erfgoedonderwijs opzetten. Dit in navolging van het muziekonderwijs op de scholen, dat via het Muziekgebouw Goeree-Overflakkee loopt en prima voldoet. Een werkgroepje

heeft erfgoedthema's geselecteerd die in het DNA van het eiland zitten: visserij, landbouw, vervoer en reizen, sporen van strijd, tradities en gebruiken, religie en landschap."

Er was al het een en ander, zoals lesprogramma's over het kofjekokertje en het koeienwachtertje van het Streekmuseum Goeree-Overflakkee, Kaboem! en Plons! van WO2GO, Zandstad van Stichting Podium Goeree-Overflakkee en de visserij. Derweij: "En nu zijn er dus vier prachtige nieuwe onderwijsprojecten bijgekomen, waar de scholen heel blij mee zijn. Bovendien ben ik druk bezig om alle basisscholen op het eiland te voorzien van dertig Boomsma-stripboeken over het erfgoed op Goeree-Overflakkee."

Volgens Hugo Derweij is het aanbod aan lesprojecten constant in beweging. "Dit omdat er steeds weer nieuwe inzichten en wensen zijn. Een project kan veranderen of vervallen en er komen nieuwe projecten bij. Zo zijn er lessen in de maak over het dialect. En er zijn nog genoeg wensen voor projecten over bijvoorbeeld archeologie, tramsporen, rituelen en streekverhalen."

Vier lesprogramma's

- Vrienden van het Fort
- Van haven naar zee (havenkanalen)
- Dissers van Goeree-Overflakkee
- Stiekem seinen (bunkers)

'Ik weet hoe dik die muren zijn: superdik'

"Wisten jullie dat er een uiltje in de kazerne zit? Twee zelfs. Ze hebben samen een nestje", zegt gids Martijn Lambert. De leerlingen uit groep 3 en 4 van openbare basisschool De Regenboog hangen aan zijn lip. Er blijken meer 'huisdieren' op Fort Prins Frederik te zijn. Bijvoorbeeld een pauw, die net een hoop geluid laat horen. "Het lijkt wel een olifant", vindt een van de kinderen.

De leerlingen hebben op school al een paar boeiende lessen over Fort Prins Frederik gehad. Via een filmpje maakten ze kennis met fortbewoners als Berend de Bakker, Simon de Chirurgijn en Pim de Plaagsoldaat. Met voorwerpen in een grote soldatenkist kwamen ze meer te weten over de beroepen van die figuren en ook over de smid, de duivenmelker en de beheerder van het kruitmagazijn. Zelf een fort in elkaar knutselen hoorde er ook bij.

En nu dan ook een bezoek aan Fort Prins Frederik. Door de kinderen van De Regenboog is dat een wandelingetje van tien minuten...

"We hebben dit fort te danken aan de Fransen", vertelt Martijn Lambert terwijl hij de recent gerestaureerde geschutstoren aanwijst. "Aan de andere kant van het water is nog zo'n fort: Sabina. Frederik en Sabina zijn broertje en zusje."

Een meisje vindt het erg interessant: "Mijn moeder heet ook Sabina."

"Straks gaan we naar binnen. Dan zien jullie de bakkerij van Berend de Bakker", vervolgt Lambert, die behalve gids ook beleidsmedewerker Cultuur en Erfgoed bij de gemeente is. "Kijk eens naar die muren. Weten jullie hoe dik die zijn?"

"Ja", zegt een jongen, "superdik."

Lambert: "Weet je waarom? Omdat er zware kanonnen bovenop stonden. Er zit trouwens een hele grote waterkelder onder de toren. Spannend hè? Soldaten? Nee, die zijn er niet meer... Zullen we maar gauw naar binnen gaan?"

Meer lesprogramma's

Het lesprogramma heet 'Vrienden van het Fort' en is door Kunstgebouw ontwikkeld voor de erfgoedlijn Goeree-Overflakkee. Dat geldt ook voor drie andere lesprogramma's voor de basisscholen. Die gaan over de visserij, de havenkanalen (allebei voor groep 5 en 6) en de bunkerroute op De Punt bij Ouddorp (groep 7 en 8).

U.l.n.r. Lilly Boeter, Nienke Dirksen, Daphne Molenaar, Jorinde van Burg, Pauline van der Lede en Geert-Jan Verbaas.

Juniorreporter Jeanne Huizer (links), Anne-Lotte de Geus en Iris van Noord.

Erfgoedlijn en CSG Prins Maurits

Prins Maurits-leerlingen actief voor de erfgoedlijn

Twee groepjes havo-3-leerlingen van de Christelijke Scholengemeenschap (CSG) Prins Maurits (PM) in Middelharnis hebben afgelopen schooljaar opdrachten uitgevoerd voor de erfgoedlijn Goeree-Overflakkee.

Eén opdracht was het voorbereiden en promoten van het publieksevent van de erfgoedlijn tijdens Open Monumentendag op 11 september op Fort Prins Frederik. En dan vooral activiteiten bedenken om kinderen en de jeugd naar het event te trekken. Lilly Boeter, Jorinde van Burg, Nienke Dirksen, Pauline van der Lede, Daphne Molenaar en Geert-Jan Verbaas hebben er een aantrekkelijk programma van gemaakt. Of alles wat ze hebben bedacht in september te zien en te beleven is, hangt af van de coronaregels. Kan het publieksevent dit jaar niet doorgaan, dan schuift het door naar 2022. Het resultaat van de

andere opdracht is nu al zichtbaar. Kijk maar naar de juniornpagina's in dit Erfgoedmagazine. Ze zijn gemaakt door Anne-Lotte de Geus en Iris van Noord, samen met onze juniorreporter Jeanne Huizer.

Leren in de echte wereld

Door de samenwerking tussen de PM en de erfgoedlijn kan de school de leerlingen ook culturele projecten aanbieden bij het vak Verrijk & Praktijk. "Door de leerlingen zijn dit mooie ervaringen. Het is leren in de echte

wereld", zegt Marco de Jonge, teamleider havo 3, 4 en 5.

De erfgoedlijn is ook blij met de samenwerking, want die wil zoveel mogelijk jongeren laten kennismaken met het erfgoed op Goeree-Overflakkee. Patty van der Kleij, projectleider van de erfgoedlijn namens de provincie Zuid-Holland: "Het erfgoed is van ons allemaal, of je nu oud bent of jong. Daarom is het goed dat we ook jongeren laten meedenken en dat wij goed naar ze luisteren."

Doortzetting van de samenwerking tussen de PM en de erfgoedlijn ligt voor de hand, want de twee groepen leerlingen hebben nu een mooi resultaat afgeleverd. Door het komende schooljaar zijn er weer ideeën voor nieuwe opdrachten voor de leerlingen.

Erfgoedmagazine junior

Visser-leven...

Als je vroeger bij een vissersgezin hoorde waren de vaders bijna altijd op zee en de moeders zorgden voor het huis. Er waren altijd wel mensen op de werf bezig. Er moesten zeilen en touwen gemaakt en proviand ingeslagen worden voordat er een schip kon uitvaren. De kinderen moesten in die tijd ook al vroeg werken. De meesten gingen dus niet naar school net als jullie, want ze moesten hard werken.

Kanalen van Goeree-Overflakkee

Het eiland wat je nu kent zag er eerst heel anders uit. Toen de mensen hier langzaam naartoe kwamen groeven ze sloten en havens waarbij ze dorpen stichtten. Het ging heel goed met de handel in de oogsten en de visserij. Maar er waren nog wel gevaren, er waren namelijk overstromingen, dus gingen ze inpolderen. Daardoor kwamen de dorpen wel steeds verder van het open water. Maar daar was gelukkig ook een oplossing voor, er werden kanalen gemaakt. Zo bleven de dorpen verbonden en konden ze per schip naar het vasteland. En het is best uniek want nergens op de hele wereld vind je zoveel havenkanalen als op Goeree-Overflakkee.

Zoek de 9 verschillen

Puzzel stiekem seinen

In de Tweede Wereldoorlog bedachten veel mensen manieren om hun geheime boodschappen over te brengen, zonder dat de vijand erachter kwam. Wij hebben ook een codetaal bedacht, kunnen jullie hem ontcijferen?

Door deze codetaal moet je goed letten op het aantal letters van het woord of de zin, want de hoeveelheid letters moeten namelijk altijd kwadraten zijn, het klinkt heel ingewikkeld maar dat is het niet. Een kwadraat is de uitkomst die je krijgt als je twee dezelfde cijfers met elkaar vermenigvuldigt (x) bijvoorbeeld $2 \times 2 = 4$. Dan moet het woord dus 4 letters hebben.

Doorbeeld:

Ik wil de zin: Zullen wij morgen afspreken? Naar mijn vriendin sturen. Deze zin heeft 25 letters/tekens, -> dus je maakt een schema van 5 vakjes bij 5 vakjes. -> je zet de letters van boven naar beneden in het schema

z	n	o	a	e
u	w	r	f	k
l	i	g	s	e
l	j	e	p	n
e	m	n	r	?

-> stuur de letters van links naar rechts naar je vriendin.

WO2GO

Nu jij!

Kun jij de volgende drie berichten ontcijferen?

- Pseadlhgadaeroatortrortlnup
- odentkavddeaikagnjoaedamr
- Ooubogoirjlsr!

Het is gezellig aan boord van de Anna Jacoba...

Hallo jongens en meiden! Wij zijn Jeanne, Anne-Lotte en Iris. Wij zijn met schipper Coerd gaan varen en hebben hem vragen gesteld. Lezen jullie mee?!

We staan nu bij de haven van Middelharnis.

Meneer de schipper, wat is uw taak eigenlijk op de Menheerse werf?

"Dat is een goeie! Pas heb ik visitekaartjes laten maken, alleen was het nog moeilijk wat ik erop moest schrijven, want ja wat ben ik nou eigenlijk? Toen heb ik werfbaas/krullenjongen erop gezet. Als er houten schepen werden gemaakt moest de krullenjongen de houtkrullen van de grond opruimen. Dat was de laagste rang op de werf, dus ik doe eigenlijk alles op de werf: boten maken, de boel netjes houden en ja ook de toiletten moeten schoongemaakt worden. Er zijn ook vrijwilligers. Ik vind het heel fijn dat zij mij helpen!"

Wat gebeurde er vroeger op de Menheerse werf en in de haven van Middelharnis?

"Vroeger was het een hele belangrijke vissershaven waar grote en kleine boten lagen. De mensen op de Menheerse werf maakten en repareerden de (vissers)schepen."

Wat is er zo bijzonder aan het standbeeld het kofjekokertje?

"De kinderen thuis hebben vast weleens het standbeeld van het kofjekokertje bij de haven gezien. Dat zijn jonge jongens, al vanaf 12 jaar, die graag aan boord wilden werken van een vissersschip en die dus niet zoals jullie op school zitten en elke avond veilig kunnen gaan slapen, nee dat was best eng op de grote zee. Zij moesten koffie zetten, schoonmaken en ook al koken voor de vissers. Eigenlijk is dit dus een beetje hetzelfde als dat de krullenjongen aan de haven deed."

Ja, daar is het bootje! We gaan een stukje varen, maar...

Wat voor soort boot is dit nu eigenlijk en konden wij als passagiers vroeger ook mee varen?

"Het is het kleinste veerpontje van de RTM waar voetgangers en ook fietsen op konden. Dan bracht hij mensen van de ene naar de andere plek over het water." Kapitein Chris is eigenaar van dit bootje en ook medewerker van het RTM-museum: "Vroeger kon je altijd met de Anna Jacoba mee varen, hij was altijd beschikbaar je hoefde maar aan de bel te trekken en hij kwam al aan varen. Dat is handig hé ;). Passagiers gingen met een andere grote pont naar Middelharnis waar zelfs vrachtwagens op konden."

Het is erg gezellig aan boord, Wij zitten op het fietsdek want dit bootje maakt heel veel geluid. We gaan bijna onder de brug door de haven uit. Het is best spannend of we eronderdoor passen, Ja het is

gelukt! We gaan nu aanleggen bij de steiger van het Havenhoofd ('t Hoad). Daar ben je misschien wel eens naar het strandje geweest, waar je lekker kunt spelen.

Hier is ook veel te zien... een huisje, koffers en een echte tramrails! Kunt u hier wat over vertellen?

"In het huisje zat de stationsjuffrouw, je kon er kaartjes kopen en de koffers van de passagiers konden er worden opgeborgen, want ja, je ging met de tram, vandaar de rails."

Kunnen andere kinderen straks ook mee met deze avontuurlijke boottocht en uw mooie verhalen horen?

"Ja, zeker weten! Op woensdag en zaterdag gaan wij vanaf de Menheerse werf naar het 't Hoad varen. Dit is gratis en superleuk om een keer mee op avontuur te gaan. En als je naar het eilandje Blik wilt om vogels te spotten kan dat ook."

Heeft u nog iets wat u graag aan de kinderen wilt vertellen?

"Je mag altijd naar de werf komen om bij de tijtafel te kijken en je kan er heel veel leren over boten en ook over 'oude troep', zullen we maar zeggen, haha."

Het was een heerlijke leerzame middag op het water. We werden zelfs bij 't Hoad nog verwend met een lekker ijsje! Iedereen heel erg bedankt!

Tip!

Misschien leuk om ook mee te varen met het bootje.

Anne-Lotte, Iris, kapitein Chris, schipper Coerd en Jeanne.

...en nu.

Toen...

Haven Stellendam

Beleef de historie aan de Stellendamse haven

Al wandelend over het jaagpad langs het havenkanaal van Stellendam, kun je je best een voorstelling maken van de tijd dat de vissers en beurtschippers onderweg waren naar de haven. Of de haven juist verlieten. Helemaal aan het eind van het jaagpad is het verleden zelfs tastbaar gemaakt. Daar, bij de uitgang van de oude haven Stellendam staat namelijk een replica van de lichtopstand die de schepen de weg wees in het donker. Even uitrusten en deze bijzondere plek op je in laten werken? Dat kan, want er staat ook een zitbank.

Het jaagpad is opgeknapt, de lichtopstand en de bank zijn geplaatst. Maar er gaat nog meer gebeuren aan de Stellendamse haven. De havenkom bij het gedeelte bij de steiger van de zalmschouwen – stap eens aan boord voor een vaartochtje! – krijgt dit jaar een veel aantrekkelijker uiterlijk. Er komt meer groen, waaronder fruitboomjes, en de bestrating maakt plaats voor een schelpenpad. Door het bruggetje aan

de oostzijde van de haven staat een restauratiebeurt op het programma.

Tegen het botenhuis komt een kunstwerk van glaskunstenaar Ellen de Bok uit Goedereede. Daarnaast staat er straks een kunstwerk. Hoe dat eruit gaat zien? Dat is nog niet precies bekend. Zeker is dat er een link komt met de historie van de visserij en de haven. Ook zeker is dat de kinderen van de basisscholen

in Stellendam meebeslissen over het ontwerp want ze maken deel uit van de jury. Ze krijgen bovendien een gastles van de kunstenaar die het kunstwerk gaat maken.

Wie dat wordt? Dat moet deze zomer duidelijk zijn. Na de uitvraag onder lokale kunstenaars en de jurering van de ingediende ontwerpen. In de jury zitten de dorpsraad, de gemeente, de provincie, Disserrijvereniging Zuid-West, een onafhankelijke kunstenaar en natuurlijk een aantal leerlingen van de basisscholen.

Meer weten over de geschiedenis van de Stellendamse haven? Aan de andere kant van de dijk, bij het oplaadpunt voor elektrische fietsen, staat een informatiepaneel.

Ga eens varen

Varen met een zalmschouw of een trapkano is mogelijk via www.groenevaartgo.nl of 't Wapen van Stellendam: 0187 - 491 376.

Avonturen op het Fort

Ben je ooit op het fort van Ooltgensplaat geweest? Als je er nog nooit bent geweest zou ik er zeker naartoe gaan.

Het is al iets meer dan 200 jaar oud en toen waren de Fransen de baas hier. Napoleon zou om het land te verdedigen daar een fort bouwen en noemde het fort Duquesne. Toen de dorpingen van Ooltgensplaat de Fransen uit het fort verjaagden, hebben ze het fort een andere naam gegeven namelijk Fort Prins Frederik. Later is het nog gebruikt door de Duitsers. En daarna werd het fort niet meer gebruikt voor verdediging.

Kinderen van basisschool De Regenboog in Ooltgensplaat hebben het lesproject van het Fort gedaan, ze gingen bijvoorbeeld het fort namaken. Dat is goed gelukt bij het fort hiernaast!

Fort Prins Frederik met gereconstrueerde toegangsbrug.

Ontdek De Plaet

Ooltgensplaat wordt wel een verborgen parel genoemd. Door de Erfgoedpecial Ooltgensplaat, die iedereen op Goeree-Overflakkee eind april in de bus kreeg, is die parel meer tevoorschijn gekomen. Fort Prins Frederik, het raadhuis, het weeghuisje aan de haven, de Weel en nog veel meer – het staat allemaal in de special. Daarmee is het magazine een nadrukkelijke uitnodiging om het erfgoed in en rond De Plaet te ontdekken en te beleven.

De redenen om naar Ooltgensplaat te gaan, nemen in de nabije toekomst alleen maar toe. Bijvoorbeeld omdat er in de loop van 2022 bij het opstappunt voor het deltapontje aan de Havendijk een replica van de lichtopstand komt die ooit aan de ingang van de haven stond. De kleuren en het materiaal – staal – zijn gelijk aan het bakken dat bij het havenkanaal van Stellendam is geplaatst. De vorm is gebaseerd op

historische tekeningen van de Plaetse lichtopstand. Ook een extra reden om Ooltgensplaat te ontdekken is de realisering van een educatief centrum in het raadhuis. Daar is meer over De Plaet, het erfgoed, de omgeving en de natuur te horen, te zien en te leren. Dat centrum wordt nog dit jaar gerealiseerd. Ooltgensplaat is echter nu al een bezoek waard vanwege bijvoorbeeld:

- **Fort Prins Frederik** (Havendijk 16), waar de geschutstoren is gerestaureerd en de toegangsbrug in ere is hersteld; het prachtig gerestaureerde zeventiende-eeuwse **raadhuis** (Kaai);
- het eveneens gerestaureerde **weeghuisje** (Kaai tegenover het raadhuis), dat tot eind september elke zaterdag open is van 10.00 tot 16.00 uur om wat te eten of te drinken en om toeristische informatie op te pikken;
- het Toeristisch Overstap Punt (**TOP**) (Havendijk 2), dat een ideaal startpunt is voor wandel- en fietstochten, ook voor mensen die met de auto komen en een goede parkeerplaats zoeken;
- een vaartochtje met het **deltapontje**. Meer informatie: www.eropuitindehoekschewaard.nl/deltapontjes.

Terugkeer van het historische fort

Er was al een nieuwe toegangsbrug. En de geschutstoren, het oudste gedeelte van Fort Prins Frederik, ziet er weer als nieuw uit. Maar er staat nog meer restauratiewerk op stapel. Dit jaar volgt het oostelijk deel – de voorzijde – van het fort. Een klus van ongeveer een halfjaar.

Wat gaat er gebeuren? Restauratie van de poterne (poort), de brug naar de geschutstoren, geschutopstellingen en de munitieopslagplaatsen: acht bouwwerken in totaal. Het houtwerk – luiken, deuren – verkeert in slechte staat, en dat geldt ook voor het bricbeton. Na de restauratie is een en ander in oude luister hersteld.

Evenals de grondlichamen die in de loop der tijd ernstig zijn aangetast en hier en daar zelfs helemaal verdwenen. De grondlichamen dienden als dekking voor schoten vanaf het water.

Ze zijn, samen met de geschutopstellingen en munitieopslagplaatsen, in de tweede helft van de negentiende eeuw gerealiseerd door de Nederlandse

overheid. De geschutstoren stamt uit de Franse tijd en is dus ouder. Door de restauratie herleeft het historische fort. Dat zal het beleven van deze unieke locatie bij Ooltgensplaat weer een impuls geven.

Herbestemming

In de toekomst volgt de herbestemming van de binnenkant van de geschutstoren, de kazerne en het kruithuis. Dit zal gebeuren in samenspraak met de exploitant van het fort. Op dit moment loopt het traject om te komen tot een juiste, passende exploitatie die naar verwachting eind dit jaar bekend is. Meer informatie hierover staat in de eerder dit jaar verschenen Erfgoedpecial Ooltgensplaat. Deze is verkrijgbaar bij onder andere het VVV Inspiratiecentrum in Ouddorp.

Het fort in oude glorie. De grondlichamen zijn duidelijk zichtbaar.

Met een trekpuntje over de Groote Kreek

Ten zuiden van Den Bommel loopt de Groote Kreek. Het is een voormalige getijdengeul, een restant uit de tijd dat het gebied nog niet was ingepolderd en eb en vloed dus vrij spel hadden. Die geschiedenis komt dichterbij nu je een stuk langs de Groote Kreek kunt wandelen.

De kreek vormt een belangrijk onderdeel van de kreek- en landschapsroute Den Bommel, die dit jaar opengaat voor het publiek. Het is een wandelroute langs de mooiste locaties in en rond het dorp, waaronder ook de dijk langs het Haringuliet. Starten is mogelijk op drie punten: het havenplein in Den Bommel, restaurant Hoezemoos en het Beleeftbos. Wandel je de hele route, dan ben je

ongeveer vijftien kilometer onderweg.

Met een trekpuntje kun je de Groote Kreek oversteken. Ook door vijftientig tot dertig educatieve belevingselementen wordt het een echte beleeftoute. De kreek- en landschapsroute is een initiatief van de erfgoedlijn Goeree-Overflakkee, voortvloeiend uit het rapport *Kreek in Zicht op Goeree-*

Overflakkee (2018). De eeuwenoude kreken beter benutten en beleven, dat is het doel. De Bommelse wandelroute is het eerste project. Momenteel is onderzoek gaande naar de haalbaarheid van meer kreekprojecten op het eiland.

Bij de ontwikkeling van de kreek- en landschapsroute Den Bommel is de dorpsraad direct betrokken.

Naamstenen bij kreken

De kreken ontdekken, dat is een aanrader. Want deze restanten van getijdengeulen brengen je in contact met de ontstaansgeschiedenis van het eiland. Kreken zijn gevormd door de natuur. Ze hebben een landschappelijke waarde én zijn cultuurhistorisch erfgoed. Daarom mogen ze best wat meer opvallen. Bijvoorbeeld door het plaatsen van naamstenen.

Magdalenakreek, Paardengat, Smalle Gooi, Wildemanskreek, Tweede Hamerd, Boomuliet. De kreken op Goeree-Overflakkee hebben soms de prachtigste namen. Mooi dat een stuk of

vijftientig, dertig van die namen ook letterlijk zichtbaar worden. Ze komen namelijk op naamstenen. De stenen – vergelijkbaar met de naamstenen die je aantreft bij wegen en dijken in de polders

– krijgen uiteraard een plek bij de kreken. Goed zichtbaar voor wandelaars en fietsers, die de kreken van dichtbij willen bekijken.

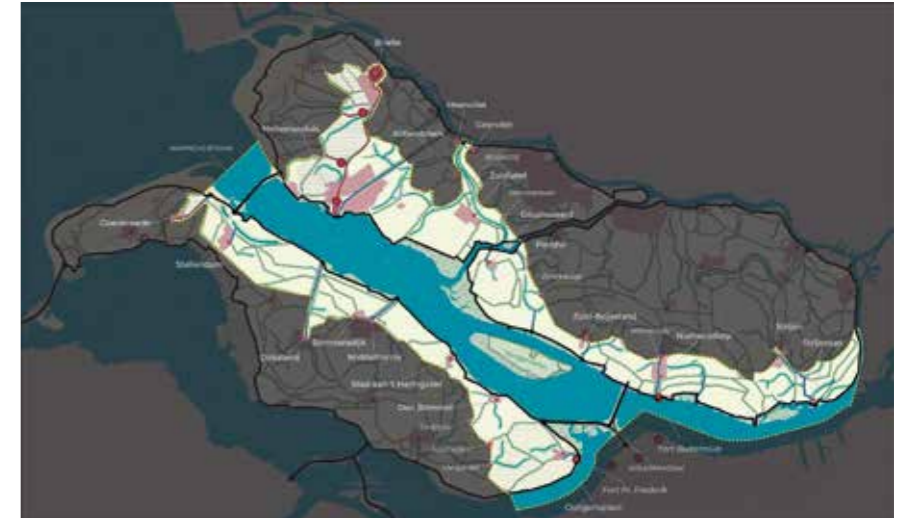
Uitbreiding erfgoedlijn naar andere zijde Haringuliet

De erfgoedlijn Goeree-Overflakkee wordt uitgebreid naar de Hoeksche Waard en Doorne-Putten. Het Haringuliet is straks de ruggengraat van de erfgoedlijn.

De erfgoedlijn gaat de brede oeverzone van de eilanden omvatten: de noordrand van Goeree-Overflakkee en de zuidrand van Hoeksche Waard, inclusief het eiland Tiengemeten, en van Doorne-Putten, de vestingsteden Brielle en Hellevoetsluis en de Bernisse. Het centrale thema van de erfgoedlijn is 'het leven tussen en met het water, als vriend en vijand'.

Daaronder vallen zes thema's:

- de **havenkanalen** en het maritieme verleden;

- de karakteristieke **dorpen** die in verbinding staan met het Haringuliet, het Hollandsch Diep en de Bernisse;
- **dijken**;
- **kreken**, inclusief de Bernisse, de rivierarm die van oudsher de grens vormt tussen de voormalige eilanden Doorne en Putten;
- de **Watersnoodramp** van 1953 en de Deltawerken Haringulietdam en Volkerakdam;

- de **waterlinies**: de Stelling van het Hollandsch Diep en het Volkerak en de Stelling van de Monden der Maas en het Haringuliet, met de vestingsteden Brielle en Hellevoetsluis.

De feestelijke start van de nieuwe erfgoedlijn is in september. Dan wordt ook de nieuwe naam voor de erfgoedlijn onthuld.

Fiets- en wandelroutes op één website: Visitgo

Stel: je wilt al fietsend of wandelend Goeree-Overflakkee ontdekken. Dan kun je gewoon op de fiets stappen of de wandelschoenen aantrekken en gaan...

Maar je kunt ook een route kiezen.

Er zijn volop thematische fiets- en wandelroutes, ook langs het eilandelijke erfgoed. Eilandmarketing Goeree-Overflakkee brengt ze samen op de website www.visitgo.nl.

"Doorheen vond je de wandel- en fietsroutes her en der verspreid. Sommige waren bovendien verouderd", zegt Mie-Wah Pang van Eilandmarketing. "De routes stonden op verschillende websites, in folders, op kaarten... Nu combineren we ze op één website. Heel handig, ook omdat de website

ook goed toegankelijk is via je mobiele telefoon. Je ziet per route niet alleen de knooppunten, maar ook de bezienswaardigheden die je onderweg tegenkomt."

Wie op Visitgo kijkt bij 'Doe' krijgt de routes – naast bijvoorbeeld watersport, natuur en winkelen – op een dienblad aangeboden. Tussen alle fiets- en wandelroutes zijn die van de erfgoedlijn Goeree-Overflakkee gemarkeerd.

Zie www.visitgo.nl/nl/doe voor de fiets- en wandelroutes.

Nu ook Überschwemmungen en Münzschatz in Streekmuseum

Buitenlandse bezoekers van het Streekmuseum Goeree-Overflakkee moesten zich altijd maar zien te redden met Nederlandse teksten.

Maar daar is nu verandering in gekomen. Dankzij de erfgoedlijn Goeree-Overflakkee klinken verscheidene eilandverhalen van het museum nu ook in het Duits.

“We hebben een mooi museum, maar bij de eilandverhalen die we vertellen waren we alleen gericht op de Nederlandstalige bezoeker”, zegt bestuurslid Bertrand van den Boogert. “En dat terwijl we ook een aardig percentage buitenlanders trekken. Om hen beter te bedienen hebben we nu ook Duitse en Engelse teksten.”

Het Streekmuseum is niet het Rijksmuseum met teksten in vier talen bij alles wat er is te zien. Nee, het museum in Sommelsdijk heeft een selectie

gemaakt, ook om een overkill aan teksten en ruimtegebrek te voorkomen. Er is gekozen voor vertalingen van digitale teksten.

Van den Boogert: “Denk aan de film Water, het DNA van Goeree-Overflakkee, de VR-presentatie over de Watersnoodramp en de filmpjes over het kofjekokertje, de Romeinen op Goeree, de inundatie – van het WO2GO-project Verdrinkend Land – en de muntschat. We hebben trouwens bewust

gekozen voor ondertiteling, niet voor nasynchronisatie.” Doordat het museum lange tijd gesloten was, vanwege corona, is er nog geen meetbaar effect van de vertalingen.

Volgens Bertrand van den Boogert is het toevoegen van Duitse en Engelse teksten te plaatsen in een groter kader: de professionalisering van het Streekmuseum. Het streven is om te voldoen aan de vereisten van het predicaat ‘Geregistreerd Museum’.

Langs geschenkwoningen

De routekaart geschenkwoningen (zie ook pagina 4 en 5 in dit magazine) telt drie routes: West, Midden en Oost. Ze leiden langs de nog resterende woningen die Goeree-Overflakkee als geschenk ontving na de Watersnoodramp van 1953 én langs locaties die aan die ramp herinneren. De routekaart geschenkwoningen is verkrijgbaar bij het DUU Inspiratiepunt Goeree-Overflakkee in Ouddorp, het gemeentehuis in Middelharnis, musea, bibliotheken en het weeghuisje in Ooltgensplaat. De kaart kost 1,50 euro.

Kort maar krachtig

Een BooQi is een handzame uitvouwfolder, zo groot als een creditcard. Er is ook een BooQi over het erfgoed op Goeree-Overflakkee met bondige informatie over bijvoorbeeld de Menheerse werf, de havenkanalen, de zeedijken, de Watersnoodramp en de bunkerroute.

Gratis verkrijgbaar bij het DUU Inspiratiepunt Goeree-Overflakkee.

Verkrijgbaar

Stripboek als erfgoedgids

De reislustige, fotograferende en filmende gebroeders Boomsma zijn vereeuwigd in het stripboek ‘Erfgoed ontdekken op Goeree-Overflakkee’.

Op stap met de Boomsma's. Het boek is kleurrijk als de gebroeders zelf, leerzaam én humoristisch. Er staan ook allerlei spelletjes in en een wandelroute langs het erfgoed in Middelharnis en Sommelsdijk.

Het boek is voor 7,95 euro te koop bij het DUU Inspiratiepunt Goeree-Overflakkee, het Streekmuseum, het RTM-museum, het Torenmuseum, de boekhandels op het eiland en Spar Nieuwe-Tonge. De bon op de achterzijde van dit magazine geeft recht op 2 euro korting.

Havenkanalen beleven

Zeven havenkanalen telt Goeree-Overflakkee: levensaders in de tijd dat er nog geen bruggen en dammen waren. Deze sporen van het verleden zijn te ontdekken en te beleven, je kunt er wandelen, fietsen, varen, eten en drinken. Dat – gecombineerd met tips, weetjes en de globale geschiedenis van de havenkanalen – is allemaal te vinden in de brochure ‘Trek eropuit naar de havenkanalen’.

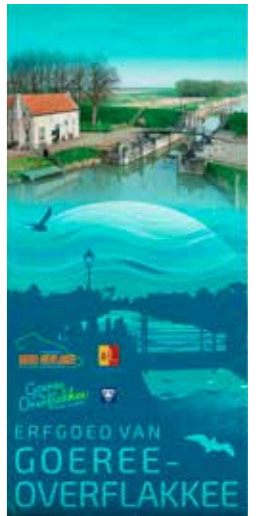

De brochure is voor 2 euro te koop bij het DUU Inspiratiepunt Goeree-Overflakkee, bij de boekhandels en onder andere het Streekmuseum, het RTM-museum, Museum Ouddorp en de Menheerse werf.

Erfgoedkaart

Havenkanalen, bietenkaden en jaagpaden, coupures, gemalen, sluizen, bunkers, de trambaan, geschenkwoningen. Dat en nog veel meer – locaties en gebouwen die een directe relatie hebben met de eiland-economie, de verdediging, de dijken en de waterveiligheid – staat op de kaart ‘Erfgoed van Goeree-Overflakkee’.

De kaart is gratis verkrijgbaar bij het DUU Inspiratiepunt Goeree-Overflakkee, het gemeentehuis en de musea op het eiland.

Streekgids FietsActief

Eerder dit jaar is de Streekgids Goeree-Overflakkee van fietstijdschrift FietsActief verspreid op Goeree-Overflakkee, Doorneputten en Schouwen-Duiveland en in de Hoeksche Waard. De gids bevat twee fietsroutes, die ook langs eilandelijk erfgoed gaan. Verder biedt deze fraaie uitgave volop inspiratie, afstapadressen, overnachtingsmogelijkheden en aanbiedingen.

Wie de Streekgids niet heeft ontvangen, kan een gratis exemplaar ophalen bij het DUU Inspiratiepunt Goeree-Overflakkee, musea, het gemeentehuis, de Menheerse werf en het weeghuisje in Ooltgensplaat.

Andere fiets- en wandelroutes

- Landschapstentoonstelling Ooggetuigen van de Watersnood in Battenoord
- Kunstkruielroutes in Ooltgensplaat en Stellendam
- Fietsroutes Verdrinkend Land
- Christoffelroute tussen Dirksland en Sommelsdijk
- Bunkerroute, De Punt bij Ouddorp

Ga naar het DUU Inspiratiepunt of visitgo.nl

Op de achterzijde van dit Erfgoedmagazine staan (kortings)bonnen voor deze en andere producten van de erfgoedlijn Goeree-Overflakkee.

Colofon

Dit magazine is mede mogelijk gemaakt door:

Dit magazine is een uitgave van de erfgoedlijn Goeree-Overflakkee en mogelijk gemaakt door een subsidie van de provincie Zuid-Holland.

Redactie:

Kees van Rixoord
Jeanne Huizer
Anne-Lotte de Geus
Iris van Noord

Redactiecommissie:

Mirna Bogert
Patty van der Kleij
Hans Lammers
Evelien Masselink
Mie-Wah Pang
Kees van Rixoord

Illustraties

Provincie Zuid-Holland
Streekarchief Goeree-Overflakkee
Sam Fish
Arjo van der Graaff
Magda Korthals
Wim van Dossen
Kees van Rixoord

Bladmanager/acquisitie:

Harold Sturm

Vormgeving:

Manon de Dos-Thijssen

Productie:

EILANDEN-NIEUWS

Juli 2021

Gratis brochure 'Trek eropuit naar de havenkanalen'

Eén gratis exemplaar tegen inlevering van deze bon bij:

- Het VVV Inspiratiepunt in Ouddorp
- Musea op Goeree-Overflakkee
- De Menheerse Werf
- Het weeghuisje in Ooltgensplaat

Geldig tot en met 31 augustus 2021

Gratis Erfgoedpaspoort

Eén gratis exemplaar tegen inlevering van deze bon bij:

- Het VVV Inspiratiepunt in Ouddorp
- Musea op Goeree-Overflakkee
- De Menheerse werf
- Het weeghuisje in Ooltgensplaat

Geldig tot en met 31 augustus 2021

Gratis Erfgoedkaart

Eén gratis exemplaar tegen inlevering van deze bon bij:

- Het VVV Inspiratiepunt in Ouddorp
- Het gemeentehuis in Middelharnis
- Musea op Goeree-Overflakkee
- De Menheerse werf
- Het weeghuisje in Ooltgensplaat

Geldig tot en met 31 augustus 2021

Gratis routekaart Geschenkwoningen en de Watersnoodramp 1953

Eén gratis exemplaar tegen inlevering van deze bon bij:

- Het VVV Inspiratiepunt in Ouddorp
- Het gemeentehuis in Middelharnis
- Musea op Goeree-Overflakkee
- Bibliotheken op Goeree-Overflakkee
- Het weeghuisje in Ooltgensplaat

Geldig tot en met 31 augustus 2021

Stripboek 'Erfgoed ontdekken op Goeree-Overflakkee. Op stap met de Boomsma's'

2 euro korting

U betaalt € 5,95 in plaats van € 7,95 tegen inlevering van deze bon bij: Het VVV Inspiratiepunt in Ouddorp

Geldig tot en met 31 augustus 2021